

ภ. 26-25/รายงานฉบับที่ 7

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคนม
ในเขตปฏิรูปที่ดินคลองม่วง

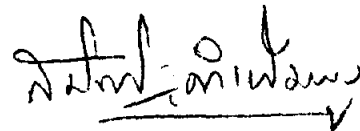
โดย

สุนทร คุริยะประพันธ์
สามารถ จิตนาวสาร

วท., กรุงเทพฯ ๖ 2531

ห้ามนำไปพิมพ์เผยแพร่โดยมิได้รับการอนุญาตจาก วท.

รายงานฉบับนี้ได้รับการอนุมัติให้พิมพ์โดย
ผู้ว่าการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

(ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. สมิทธิ์ คำเพิ่มพูล)
ผู้ว่าการ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

โครงการวิจัยที่ ภ. 26-25

โครงการวิจัยและพัฒนาชุมชนปฏิรูปที่ดินคลองม่วง จังหวัดสระบุรี

รายงานฉบับที่ 7

การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคนม
ในเขตปฏิรูปที่ดินคลองม่วง

โดย

สุนทร กุริยะประพันธ์

สามารถ จิตนาวสาร

วท., กรุงเทพฯ 2531

DEVELOPMENT AND PROMOTION OF DAIRY
FARMING IN KHLONG MUANG LAND REFORM AREA

By Soonthorn Duriyaprapan and Samard Chitnawasarn

ABSTRACT

Dairy farming promotion in Khlong Muang Land Reform Area, Saraburi Province was carried out during October 1983 and September 1986 by six organizations, namely Saraburi Provincial Office, Office of Agricultural Land Reform, Thailand Dairy Farming Promotion Organization, Swita Foundation, Bangkok Bank Limited and Thailand Institute of Scientific and Technological Research. 420 head of New Zealand borned Holstein-Sahival crossbred cows were allocated to 82 selected families. The number varied from 4-6 head/family depending on farm size in terms of tillable area and labor availability. Initial investment was loaned by Bangkok Bank Limited and must be paid back with interest to the Bank within 10 years. An evaluation carried out at the end of 1986 showed that inadequate forage production problem remained throughout promotion period and tends to be intensified in the future due to the increase in number of dairy cows in which 477 newborn cows were already recorded within the first 3-year period. However, dairy farming proved to be a success, providing main source of income to families involved with average minimum and maximum monthly income of 7,017 and 19,573 baht in late 1986.

การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคนม

ในเขตปฏิรูปที่ดินคลองม่วง

โดย สุนทร คุริยะประพันธ์* และ สามารถ จิตนาวสาร*

บทคัดย่อ

จังหวัดสระบุรี, สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย, มุลนิธิสวิตา, ธนาคารกรุงเทพ จำกัด และสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้ร่วมมือทำการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคนมให้แก่เกษตรกร จำนวน 82 ราย ในเขตชุมชนปฏิรูปที่ดินคลองม่วง, จังหวัดสระบุรี. ช่วงเวลาการปฏิบัติงานเริ่มตั้งแต่ปีงบประมาณ 2527 จนถึงสิ้นปีงบประมาณ 2529, โดยส่งซื้อโคนมลูกผสมขาวดำ-ชาฮิวาล จำนวน 420 ตัว จากประเทศนิวซีแลนด์มาจำหน่ายให้แก่เกษตรกรในราคาต้นทุนรายละ 4-6 ตัว ขึ้นอยู่กับขนาดของพื้นที่ถือครองและแรงงานในครอบครัว. การประเมินผลการปฏิบัติงานเมื่อสิ้นสุคปี 2529 พบว่า การขาดแคลนหญ้าอาหารสัตว์เป็นปัญหาที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่เริ่มโครงการ และมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงขึ้นเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของโคนมในโครงการซึ่งมีลูกโคนมตัวเมียเกิดเพิ่มขึ้นถึง 477 ตัว ในระยะ 3 ปีแรก. การดำเนินงานตามโครงการนั้นนับได้ว่าประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย. เกษตรกรสามารถยึดถือการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพหลักได้, รายได้จากการขายน้ำนมของเกษตรกรในช่วงปลายปี 2529 มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 7,017 บาท ถึง 19,573 บาท/เดือน.

---

* สาขาวิจัยอุตสาหกรรมการเกษตร, สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

1. บทนำ

งานพัฒนาและส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคนมเป็นงานหนึ่งในโครงการวิจัยและพัฒนาชุมชนปฏิรูปที่ดินคลองม่วง อ.มวกเหล็ก, จ.สระบุรี. งานนี้ดำเนินการโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างส่วนราชการจังหวัดสระบุรี, สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) มูลนิธิสวิตา, ธนาคารกรุงเทพ จำกัด, องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย และสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) โดยเล็งเห็นถึงอุปสรรคและปัญหาของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินที่ค่อนข้างยากจน. เกษตรกรมีอาชีพหลักในการปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพก, ข้าวฟ่าง, ฝ้าย, และถั่วต่าง ๆ เป็นหลัก. ราษฎรประสบปัญหาความแปรปรวนตามธรรมชาติ ทำให้พืชผลเสียหายอยู่เป็นประจำ, จึงได้ร่วมกันจัดทำโครงการและส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคนมนี้ขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้:

1. เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองและใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเต็มที่.
2. เพื่อให้มีการทำเกษตรกรรมถูกต้องตามหลักวิชาการ และจัดระบบการผลิต การจำหน่ายให้ได้รับความเป็นธรรม มีรายได้แน่นอนและมีมั่นคง.
3. สร้างสวัสดิการความเป็นอยู่ด้านที่อยู่อาศัย สังคมและเศรษฐกิจ.
4. เพื่อให้เกษตรกรได้ใช้แรงงานในการประกอบอาชีพตลอดปี มีหลักประกันในชีวิต ไม่ต้องอพยพพลัดถิ่นไปประกอบอาชีพในต่างเมือง.

ทั้งนี้ ได้ตกลงกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานดังต่อไปนี้:

จังหวัดสระบุรี รับผิดชอบเกี่ยวกับงานบริหารโครงการ เช่น ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและดำเนินกิจการอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อโครงการ.

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม รับผิดชอบจัดแปลงที่ดิน, งานพัฒนาขั้นพื้นฐาน เช่น สร้างถนนสายหลัก, สายซอย, และพัฒนาแหล่งน้ำและอื่น ๆ ตามความเหมาะสม.

องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย ร่วมกับจังหวัดสระบุรี และมูลนิธิสวิตา ในเรื่องการฝึกอบรมการผลิต, การบริการด้านสัตวแพทย์, การตลาด โดยรับซื้อนมดิบจาก เกษตรกรของโครงการในราคาประกันตามคุณภาพที่กำหนดโดยไม่จำกัดปริมาณ, ยินยอมรับ เกษตรกรเข้าเป็นสมาชิกของ อสค. เพื่อสามารถได้รับสินเชื่อทางค่านอาหารสัตว์และอื่น ๆ, พิจารณาจัดตั้งศูนย์รับซื้อนมในพื้นที่โครงการเมื่อมีปริมาณการผลิตน้ำนมมากพอ และอยู่ในจุด คุ่มทุน, ค่าเป็นการควบคุมบัญชีและการเงินเมื่อเกษตรกรขายผลผลิตแล้ว โดยนำเงินเข้าบัญชี ธนาคารเพื่อหักชำระหนี้ของเกษตรกรแต่ละราย ส่วนที่เหลือจะนำส่งธนาคารที่ อสค. กำหนด ในบัญชีของเกษตรกร.

มูลนิธิสวิตา รับผิดชอบในการจัดหาโคนมพันธุ์ดี, หาแหล่งเงินทุน, จัดอบรมเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์, เพิ่มพูนความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนา อาชีพ, ประสานงานทั้งภายในจังหวัดและหน่วยงานอื่นในการที่จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็น ประโยชน์ต่อโครงการ.

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ให้สินเชื่อแก่เกษตรกรเป็นค่าโคนม, ค่าก่อสร้างโรงรีดนม, ค่าชุกบ่อน้ำ, ค่าทำรั้ว, ค่าจัดทำแปลงหญ้า, ค่าอาหารโคนม, ยารักษาโรค, ค่าอุปกรณ์ การเลี้ยง และค่าประกันโคนม, ให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่เกษตรกรในการฝากเงิน กับธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาที่ใกล้เคียงที่สุด, ให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ ในการดำเนินงาน ส่งเสริมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย, จัดเจ้าหน้าที่เข้าร่วมประสานงานกับจังหวัด มูลนิธิสวิตา สปก. วท. อสค. และเกษตรกร รวมทั้งติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย รับผิดชอบในการวางแผน ค่าใช้จ่ายทั้งในด้านการผลิต, วิชาการ, การพัฒนาอาชีพ และจัดชุมชนที่อยู่อาศัยเพื่อให้ โครงการประสบผลอย่างมีประสิทธิภาพ, ควบคุมติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหานั้นจะมีขึ้น.

2. พื้นที่ดำเนินงาน

พื้นที่ดำเนินงานตั้งอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน หมู่ที่ 1, 3 และ 5 ต.ลำพญากลาง, อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี มีพื้นที่ดำเนินการ 15,290 ไร่.

3. ระยะเวลาดำเนินการ

กำหนดระยะเวลาดำเนินงาน 3 ปี โดยเริ่มดำเนินงานในเดือนตุลาคม 2526 และเสร็จสิ้นในเดือนกันยายน 2529.

4. แผนการดำเนินงาน

ปี 2526

- ดำเนินการคัดเลือกเกษตรกรที่ประสงค์จะเลี้ยงโคนม 82 ราย.
- รั้งวัด จัดแปลงที่ดินในพื้นที่ 15,290 ไร่.
- ก่อสร้างถนนสายหลักที่ หมู่ 3 ต.ลำพญากลาง เป็นถนนลูกรังบดอัดแน่น ขนาดกว้าง 6 เมตร ยาว 9 กิโลเมตร.
- ฝึกอบรมเกษตรกรที่ประสงค์จะเลี้ยงโคนมในเบื้องต้น.
- ดำเนินการสร้างฝายน้ำล้น และขุดคลองส่งน้ำในบริเวณหมู่ที่ 1, 5 ต.ลำพญากลาง โดยใช้เงินงบประมาณ กสช.
- บริการสินเชื่อระยะยาวแก่เกษตรกรที่เลี้ยงโคนม 82 ราย โดยกำหนดปีแรกเป็นระยะปลอดหนี้.
- จัดโคนมให้เกษตรกรเลี้ยงรายละ 4-6 ตัว ตามขนาดพื้นที่ที่ถือครอง.
- คณะกรรมการบริหารโครงการ คณะกรรมการทำงานระดับจังหวัด และคณะกรรมการระดับอำเภอ จะได้สำรวจติดตามผลและพิจารณาค่าดำเนินงานต่อไป.

ปี 2527-2529

คณะกรรมการระดับจังหวัดและคณะกรรมการระดับอำเภอจะเป็นผู้ควบคุมดูแล ติดตามผลการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมาย และรับทราบความต้องการของเกษตรกร ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคเพื่อเสนอคณะกรรมการบริหารโครงการจะได้พิจารณาแก้ไข.

5. ผลการดำเนินงาน

5.1 การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ได้ทำการสอบถามและคัดเลือกเกษตรกร เพื่อเข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคนมในเขตพื้นที่ ต.ลำพญากลาง โดย คำนึงถึงความเหมาะสมของพื้นที่ที่ถกครองที่จะพัฒนาเป็นพื้นที่เลี้ยงโคนมไว้ทั้งสิ้น 82 ราย จากจำนวนเกษตรกร 842 ราย มีพื้นที่โครงการรวมทั้งสิ้น 2,669 ไร่.

5.2 การฝึกอบรมเกษตรกร

เพื่อเป็นการอบรมให้สมาชิกของโครงการมีความรู้และความเข้าใจในการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนม ได้มีการฝึกอบรมหลักการเลี้ยงโคนมเบื้องต้น ระหว่างวันที่ 21-25 กุมภาพันธ์ 2526 รวม 5 วัน. การอบรมเต็มหลักสูตรเพื่อให้มีคุณสมบัติครบถ้วนที่จะเป็นสมาชิกของ อสค. สมาชิกของโครงการได้ทยอยเข้ารับการฝึกอบรมจาก อสค. ร่วมกับเกษตรกรจากเขตอื่น ๆ ในช่วงเวลาต่อมา, และอีกส่วนหนึ่งได้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งจัดขึ้นเป็นพิเศษที่สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ทับกวาง.

5.3 การติดต่อเงินกู้ให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ

มูลนิธิสวิตาได้ติดต่อธนาคารกรุงเทพ จำกัด เพื่อให้เกษตรกรที่ร่วมโครงการได้กู้ยืมเงินมาลงทุนในการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนม. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้อนุมัติเงินกู้ให้แก่สมาชิก โดยมีรายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 1.

ตารางที่ 1. รายการและปริมาณเงินกู้ซึ่งเกษตรกรได้รับ

รายการ	ปริมาณเงินกู้ (บาท)		
	4 ไร่	5 ไร่	6 ไร่
ค่าโคนม (26,000 บาทต่อไร่)	104,000	130,000	156,000
ค่าประกันโคนม (1,100 บาทต่อไร่)	4,400	5,500	6,600
ค่าโรงรีโคนม (ขนาด 3 ช่อง)	18,000	18,000	18,000
ค่าน้ำกิน	3,300	3,300	3,300
ค่ารั้ว	6,800	7,700	8,600
ค่าทำแปลงหญ้า	7,500	12,000	17,500
ค่าอุปกรณ์	5,000	5,000	5,000
ค่าสำรองอาหารโคนม	9,000	11,500	14,000
รวม	158,000	193,000	229,000

กำหนดอัตราดอกเบี้ย 15% ต่อปี ระยะเวลากู้ยืม 10 ปี ปลอดหนี้ 1 ปี. หลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้เงินกู้และการชำระคืนมีดังต่อไปนี้:

5.3.1 เกษตรกรมีพื้นที่ถาวร 10-20 ไร่ ได้รับโคนม 4 ไร่ มีจำนวน 25 ราย เป็นเงินรวมทั้งสิ้น 3,955,000 บาท

การชำระคืนเงินกู้และดอกเบี้ย :

งวดที่ 1-36	งวดละ	2,600 บาท
งวดที่ 37-72	"	3,300 "
งวดที่ 73-108	"	4,000 "
เป็นเงินรวมทั้งสิ้น		<u>356,400 บาท</u>

5.3.2 เกษตรกรมีพื้นที่ถือครอง 21-30 ไร่ ได้รับโคนม 5 ตัว มีจำนวน 22 ราย เป็นเงินรวมทั้งสิ้น 4,246,000 บาท

การชำระคืนเงินกู้และดอกเบี้ย			
งวดที่ 1-36	งวดละ	3,200	บาท
งวดที่ 37-72	"	4,000	"
งวดที่ 73-108	"	5,000	"
เป็นเงินรวมทั้งสิ้น		439,200	บาท

5.3.3 เกษตรกรมีพื้นที่ถือครอง 31-50 ไร่ ได้รับโคนม 6 ตัว มีจำนวน 35 ราย เป็นเงินรวมทั้งสิ้น 8,015,000 บาท

การชำระคืนเงินกู้และดอกเบี้ย			
งวดที่ 1-36	งวดละ	3,800	บาท
งวดที่ 37-72	"	4,800	"
งวดที่ 73-108	"	6,000	"
เป็นเงินรวมทั้งสิ้น		525,600	บาท

5.4 การป้องกันรักษาโรคและการผสมเทียม

สัตวแพทย์และเจ้าหน้าที่ผสมเทียมของ อสค. รับผิดชอบด้านการตรวจสอบโรคติดต่อ, การป้องกันรักษาโรค และการผสมเทียม ในระหว่างการกักกันโรคที่โครงการเร่งรัดและพัฒนาปศุสัตว์จังหวัดจันทบุรี. ภายหลังจากเมื่อเกษตรกรรับโคนมไปเลี้ยงแล้ว เจ้าหน้าที่ อสค. สัตวแพทย์อำเภอฉะเชิงเทรา, และหน่วยผสมเทียมจังหวัดสระบุรีได้ร่วมกันรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพและการให้บริการผสมเทียม.

5.5 สรุปผลการดำเนินงานของสมาชิกโครงการ

ผลการสำรวจเนื้อที่แปลงหญ้าของเกษตรกรที่ร่วมโครงการเมื่อสิ้นสุดโครงการในปี 2529 (ตารางที่ 2) เปรียบเทียบกับผลการสำรวจในปลายปี 2527* พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย.

* กุริยะประพันธ์, สุนทร และจิตนาถสาร, สามารถ. 2528. การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคนม. เอกสารพิมพ์เผยแพร่ในการสัมมนาโครงการวิจัยและพัฒนาชุมชนปฏิรูปที่ดินคลองม่วง จ. สระบุรี ณ วรอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่, 14-15 มีนาคม 2528.

แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ได้จัดทำและปรับปรุงแปลงหญ้าอาหารสัตว์ตั้งแต่ระยะแรกเริ่มของโครงการเกือบเต็มจำนวนพื้นที่ถือครอง หรือพื้นที่ที่ตั้งใจจะทำแปลงหญ้าเลี้ยงสัตว์. การเพิ่มของปริมาณลูกโคนมที่เกิดในโครงการมีผลเด่นชัดต่อจำนวนพื้นที่แปลงหญ้าต่อโคนม 1 ตัว โดยเฉพาะในพื้นที่ต่ำกว่า 2 ไร่ต่อตัว เพิ่มจาก 11 รายในปี 2527 เป็น 23 รายในปี 2529.

การเพิ่มของลูกโคนมตัวเมียก่อนสิ้นสุกโครงการในเดือนกันยายน 2529 (ตารางที่ 3) พบว่ามีเพิ่มขึ้นทั้งสิ้น 447 ตัว, ซึ่งมีการเพิ่มในแต่ละรายตั้งแต่ 2 ตัว จนถึง 12 ตัว, รวมทั้งในรายที่รวมสมาชิก 2 ราย เข้าด้วยกันได้ลูกโคตัวเมีย รวม 29 ตัว.

รายได้จากการขายนมของเกษตรกรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในปี 2529 เมื่อเปรียบเทียบกับระยะเวลาเดียวกันในปี 2528, และมีความสัมพันธ์โดยตรงกับจำนวนแม่โคนมที่อยู่ในแต่ละราย (ตารางที่ 4). การเพิ่มขึ้นของรายได้ส่วนหนึ่งนั้นเป็นผลมาจากการพัฒนาการจัดการฟาร์มของเกษตรกรเอง และการให้นมเพิ่มขึ้นของแม่โคนมในการคลอดลูกครั้งที่ 2 และ 3. นอกจากนี้แล้ว ลูกโคนมตัวเมียซึ่งคลอดในระยะต้นของโครงการสามารถให้นมในปลายปี 2529 เป็นผลให้ผลผลิตนมจากสมาชิกบางรายเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว.

6. ปัญหาในการดำเนินการและการแก้ไข

ปัญหาสุขภาพของโคนมลดน้อยลงมากเปรียบเทียบกับระยะแรกของโครงการ, ทั้งนี้อาจจะเป็นผลมาจากการปรับตัวของโคนมเข้ากับสภาพแวดล้อมดีขึ้น และเกษตรกรมีความเข้าใจในการจัดการ ดูแลรักษามากขึ้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีผลให้สุขภาพของโคนมดีขึ้น.

การขาดแคลนอาหารสัตว์เนื่องจากมีแปลงหญ้าไม่เพียงพอยังเป็นปัญหาต่อเนื่องมาตั้งแต่เริ่มโครงการจนกระทั่งสิ้นสุดโครงการ. ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการที่สมาชิกมีพื้นที่ถือครองน้อยไม่สามารถขยายพื้นที่แปลงหญ้าออกไปได้. ปัญหาที่เด่นชัดที่ทำให้เกิดการขาดแคลนก็คือการจัดการทุ่งหญ้าที่ไม่ถูกต้อง, ส่วนใหญ่จะทำการเลี้ยงแบบปล่อยโคนมลงเลี้ยงในแปลงหญ้าเป็นระยะเวลานาน

จนหน้าอาหารสัตว์ไม่สามารถทนทานต่อการทะเล็มและเหยียบย่ำได้. อย่างไรก็ตามเกษตรกรส่วนใหญ่ยังอาศัยการเลี้ยงตามที่สาธารณะเช่นตามไหล่ถนน, พื้นที่รกร้างว่างเปล่า หรืออาศัยเศษพืชหลังการเก็บเกี่ยว เช่น ต้นข้าวโพคเป็นอาหาร.

ปัญหาการขาดแคลนหน้าอาหารสัตว์ในพื้นที่โครงการมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นในปีหลัง ๆ ดังจะเห็นได้จากค่าพื้นที่แปลงหน้าคอกตัว มีแนวโน้มลดลง. แนวทางแก้ไขปัญหานี้อาจทำได้โดยการจัดทำแปลงหญ้าเพิ่มเติมและเปลี่ยนระบบการใช้ประโยชน์จากการปล่อยสัตว์ลง ไปเลี้ยงมาเป็นการคักมาให้สัตว์กินแทน. นอกจากนี้แล้วสมาชิกบางรายที่มีพื้นที่ถือครองจากัดไม่สามารถแก้ปัญหาโดยวิธีดังกล่าวข้างต้นก็จำเป็นต้องกำหนดขนาดของฝูง ให้เหมาะสมกับกำลังผลิตของพืชอาหารสัตว์ที่มีอยู่.

โดยสรุปแล้วแม้ว่าสมาชิกแต่ละรายจะประสบปัญหาในการเลี้ยงทั้งในด้านสุขภาพของสัตว์และการขาดแคลนหน้าอาหารสัตว์ เมื่อเกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยง โคนมมากขึ้นก็สามารถแก้ไขปัญหเหล่านี้ให้หุเลาหรือลูล่วงไปได้. การดำเนินงานของโครงการโดยส่วนรวมนับว่าประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้, ดังจะเห็นได้จากสภาพความเป็นอยู่ และสถานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ดีขึ้น. เกษตรกรในพื้นที่โครงการสามารถยึดถืออาชีพการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพหลักได้.

ตารางที่ 2. แสดงเนื้อที่แปลงหญ้าเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในโครงการ

เนื้อที่ปลูกหญ้ารวม (ไร่)	จำนวนราย		เนื้อที่แปลงหญ้าเฉลี่ย (ไร่/ตัว)	จำนวนราย	
	ปี 27	ปี 29		ปี 27	ปี 29
< 10	10	7	< 2	11	23
10-15	26	26	2.1-3	25	18
16-20	19	19	3.1-4	24	22
21-25	13	9	4.1-5	11	9
26-30	4	6	> 5	9	8
> 30	8	13			

ตารางที่ 3. แสดงจำนวนลูกโคนมตัวเมียที่เกิดจากแม่โคที่นำเข้ามาก่อนสิ้นสุดโครงการ
ในเดือนกันยายน 2529

จำนวนลูกโค	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	รวม
ราย	4	9	15	10	11	12	9	3	2	2	1	78 ราย
รวม	8	27	60	50	66	84	72	27	20	22	12	448 ตัว

หมายเหตุ จำนวนแม่โคนม 9 ตัว 1 ราย ได้ลูกโคตัวเมีย 16 ตัว
จำนวนแม่โคนม 10 ตัว 1 ราย ได้ลูกโคตัวเมีย 13 ตัว

ตารางที่ 4. รายได้เฉลี่ยต่อเดือนจากการขายน้ำนมของเกษตรกรในโครงการ ที่ได้รับแม่โคนม
เมื่อเริ่มต้นโครงการ 4, 5 และ 6 ตัว

จำนวนโคนม เมื่อเริ่มโครงการ (ตัว)	รายได้ (บาท)				
	2528			2529	
	ม.ค.-เม.ย.	พ.ค.-ธ.ค.	ก.ย.-ธ.ค.	ม.ค.-เม.ย.	พ.ค.-ธ.ค.
4	5,824 $\pm$ 1,373	9,443 $\pm$ 2,226	5,394 $\pm$ 1,271	7,564 $\pm$ 1,783	9,966 $\pm$ 2,349
5	6,863 $\pm$ 1,618	8,060 $\pm$ 1,900	8,830 $\pm$ 2,081	13,503 $\pm$ 3,183	9,181 $\pm$ 2,164
6	9,870 $\pm$ 2,104	8,606 $\pm$ 1,835	10,504 $\pm$ 2,240	10,511 $\pm$ 2,241	16,133 $\pm$ 3,440

ที่มา : ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาปากช่อง